

Σημειώσεις της Διδάσκουσας

Εισαγωγή στη Δημοσιογραφία

I. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γέννηση, ιστορική εξέλιξη, σημασία και σκοπός της δημοσιογραφίας

Το 1912, ο Τζότζεφ Πούλιτजर ίδρυσε τη Σχολή Δημοσιογραφίας του Πανεπιστημίου Columbia, από τις σημαντικότερες σχολές δημοσιογραφίας στον κόσμο, με την πεποίθηση ότι οι δημοσιογράφοι, όπως οι γιατροί ή οι δικηγόροι, πρέπει να εκπαιδεύονται. Έχει σημασία αυτή η δήλωση πίστης του Πούλιτजर, γιατί ο ίδιος ήταν ένας «πρακτικός» δημοσιογράφος και επιπλέον από τους πρωταγωνιστές του λεγόμενου κίτρινου Τύπου στις Ηνωμένες Πολιτείες [Ερώτημα: Είναι η δημοσιογραφία επιστήμη;].

Όταν ο Πούλιτजर ίδρυσε τη σχολή στο Columbia, η δημοσιογραφία στη σύγχρονη μορφή της είχε ήδη πίσω της δύο αιώνες ιστορία, δηλαδή, από τότε που οι πρώτες εφημερίδες εμφανίστηκαν στα καφενεία της Αγγλίας – και αρκετοί αιώνες από τότε που οι Ρωμαίοι αναρτούσαν τις ειδήσεις έξω από το Φόρουμ.

Η πρώτη δημοκρατία, η ελληνική, βασίστηκε σε μια προφορική δημοσιογραφία στην αγορά της Αθήνας, όπου «σχεδόν όλα τα σημαντικά γεγονότα της δημόσιας ζωής συζητιούνταν ανοιχτά», γράφει ο καθηγητής δημοσιογραφίας Τζων Χόλενμπεργκ. Οι Ρωμαίοι ανέπτυξαν μια καθημερινή περιγραφή όσων συνέβαιναν στη Ρωμαϊκή Σύγκλητο και στην πολιτική και κοινωνική ζωή, που ονομάστηκε «acta diurna», τα οποία κατέγραφαν σε πλάκες και σε πάπυρο και αναρτούσαν σε δημόσιους χώρους. Καθώς οι κοινωνίες γίνονταν πιο αυταρχικές και βίαιες κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, η επικοινωνία περιορίστηκε και οι γραπτές ειδήσεις τελικά εξαφανίστηκαν. Καθώς ο Μεσαίωνας έφτανε στο τέλος του, ωστόσο, οι ειδήσεις εμφανίστηκαν με τη μορφή τραγουδιών και ιστοριών, μπαλάντες που τραγουδούσαν περιφερόμενοι τροβαδούροι.

Αυτό που θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε σύγχρονη δημοσιογραφία άρχισε να εμφανίζεται στις αρχές του 17ου αιώνα μέσα από συζητήσεις, ιδιαίτερα σε δημόσιους χώρους, όπως τα καφενεία στην Αγγλία και αργότερα σε παμπ ή «δημόσια κέντρα» στην Αμερική. Εδώ οι ιδιοκτήτες των μπαρ, που αποκαλούνταν «publicans», φιλοξενούσαν ζωηρές συζητήσεις σχετικά με τις πληροφορίες ταξιδιωτών, οι οποίοι συχνά κατέγραφαν όσα είχαν δει και ακούσει σε ημερολόγια που φυλάσσονταν στην άκρη του μπαρ. Στην Αγγλία τα καφενεία ειδικεύονταν σε συγκεκριμένα

είδη πληροφοριών. Οι πρώτες εφημερίδες προέκυψαν από αυτά τα καφενεία γύρω στο 1609, όταν επιχειρηματίες τυπογράφοι άρχισαν να συγκεντρώνουν ναυτιλιακές ειδήσεις, κουτσομπολιά και πολιτικούς καβγάδες από τα καφενεία και να τα τυπώνουν σε χαρτί.

Το πρωτότοκο «παιδί» της μεγάλης οικογένειας του ελληνικού Τύπου ανοίγει τα μάτια του στις 31 Δεκεμβρίου του 1790. Η «Εφημερίς» είναι ένα φιλόδοξο εκδοτικό εγχείρημα των αδελφών Μαρκιδών (εκ του Μάρκου, του ονόματος του πατέρα τους) Πούλιου από τη Σιάτιστα της Δυτικής Μακεδονίας, οι οποίοι ζουν στη Βιέννη όπου διατηρούν τυπογραφείο. Το φύλλο που τυπώνουν παράγεται μακριά από την Ελλάδα, αλλά είναι για την Ελλάδα. Έτσι κι αλλιώς, ο υπόδουλος τόπος ούτε πειστήρια διαθέτει, ούτε δύναμη για να βροντοφωνάξει εντύπως τον πόθο του για λευτεριά. Αυτό το έργο αναλαμβάνουν μακρόθεν ο Πούλιος και ο Γεώργιος Πούλιου, φίλοι και συνεργάτες του συγγραφέα και πολιτικού στοχαστή Ρήγα Φεραίου.

- Τι υπηρετεί η δημοσιογραφία;

Ο βασικός στόχος της δημοσιογραφίας είναι να προσφέρει στους πολίτες την πληροφόρηση που χρειάζονται για να είναι ελεύθεροι και αυτοδιοικούμενοι.

Οι άνθρωποι έχουν μια εσωτερική ανάγκη – ένα ένστικτο – να γνωρίζουν τι συμβαίνει πέρα από τα όρια της άμεσης εμπειρίας τους. Η δυνατότητα να γνωρίζουμε τα γεγονότα τα οποία δεν μπορούμε να δούμε οι ίδιοι γεννά ένα αίσθημα ασφάλειας, ελέγχου και σιγουριάς.

Ας υποθέσουμε ότι η ροή ειδήσεων ξαφνικά παύει και παντού απλώνεται ένα σκοτάδι, ότι ξαφνικά παύουμε να γνωρίζουμε τι γίνεται γύρω μας. Νιώθουμε ανασφάλεια, ανησυχία, νιώθουμε μόνοι.

Χρειαζόμαστε ειδήσεις για να ζούμε, να αυτοπροστατευόμαστε, να δημιουργούμε δεσμούς, να διαχωρίζουμε εχθρούς και φίλους. Η δημοσιογραφία είναι το σύστημα που δημιουργούν οι κοινωνίες για να εξασφαλίζουν τις ειδήσεις αυτές.

Ο ρόλος του δημοσιογράφου, εντέλει, είναι να διαμεσολαβεί την πολύπλοκη πραγματικότητα του κόσμου που μας περιβάλλει.

Για πρώτη φορά, ωστόσο, στην Ιστορία μας, οι ειδήσεις παράγονται όλο και περισσότερο από εταιρείες που δεν ανήκουν στον χώρο της δημοσιογραφίας και αυτή η νέα οικονομική οργάνωση είναι σημαντική. Αντιμετωπίζουμε το ενδεχόμενο να αντικατασταθούν οι ανεξάρτητες ειδήσεις από ιδιοτελείς εμπορικές πρακτικές που θα εμφανίζονται σαν ειδήσεις.

Στον νέο αιώνα, ένα από τα βασικότερα ζητήματα για μια δημοκρατική κοινωνία είναι αν θα επιβιώσει ο ανεξάρτητος τύπος. Η απάντηση θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο θα μπορούν οι δημοσιογράφοι να ξεκαθαρίσουν με σαφήνεια και πειστικότητα τι σημαίνει ανεξάρτητος Τύπος και αν εμείς οι άλλοι, ως πολίτες, ενδιαφερόμαστε.

II. ENNEA ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ - ΑΝΑΛΥΣΗ

Σκοπός της δημοσιογραφίας είναι να παρέχει στο λαό πληροφορίες που χρειάζεται για να είναι ελεύθερος και αυτό-κυβερνώμενος. Για να επιτευχθεί αυτό:

1. Η πρώτη υποχρέωση της δημοσιογραφίας είναι απέναντι στην αλήθεια.
2. Η δημοσιογραφία οφείλει πρώτα απ' όλα να είναι πιστή στους πολίτες.
3. Η πεμπτούσια της είναι η συνέπεια στη διασταύρωση της πληροφορίας.
4. Οι λειτουργοί της πρέπει να διατηρούν την ανεξαρτησία τους από εκείνους τη δραστηριότητα των οποίων καλύπτουν δημοσιογραφικά.
5. Πρέπει να λειτουργεί σαν ένας ανεξάρτητος ελεγκτής της εξουσίας.
6. Πρέπει να παρέχει βήμα δημόσιας κριτικής και συναίνεσης.
7. Πρέπει να προσπαθεί να κάνει το σημαντικό γεγονός ελκυστικό και οικείο.
8. Πρέπει να παρουσιάζει τις ειδήσεις κατά τρόπο κατανοητό και περιεκτικό.
9. Οι λειτουργοί της πρέπει να έχουν το δικαίωμα να ενεργούν με βάση της συνείδησή τους.

1. «Η πρώτη υποχρέωση της δημοσιογραφίας είναι απέναντι στην αλήθεια».

Αν οι δημοσιογράφοι εμμένουν απλώς στην ακρίβεια δημοσιοποιώντας μόνο σωστά ονόματα και ημερομηνίες, είναι αυτό αρκετό;

Η δημοσιογραφία μπορεί να καταγράφει με ακρίβεια αλλά να μη φτάνει στην αλήθεια.

Πώς θα φτάσουμε πέρα από τα ονόματα και τις ημερομηνίες; Με την έρευνα, τη διεύρυνση των πηγών, την πολυφωνία.

...

2. «Η δημοσιογραφία οφείλει πρώτα απ' όλα να είναι πιστή στους πολίτες».

«Η υποχρέωση απέναντι στους πολίτες είναι κάτι περισσότερο από επαγγελματικός εγωισμός. Είναι το σιωπηρό συμβόλαιο με την κοινή γνώμη, που λέει στο αναγνωστικό κοινό ότι οι κινηματογραφικές κριτικές είναι ειλικρινείς, ότι οι κριτικές των εστιατορίων δεν επηρεάζονται από διαφημιστικές καταχωρίσεις, ότι η δημοσιογραφική κάλυψη των γεγονότων δεν προσδιορίζεται από ιδιοτελή κίνητρα ή φιλικές σχέσεις. Η ιδέα ότι εκείνοι που δημοσιοποιούν τις ειδήσεις δεν παρεμποδίζονται στην ανακάλυψη και την αποκάλυψη της αλήθειας – ακόμη και σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των ιδιοκτητών – αποτελεί την προϋπόθεση δημοσιοποίησης των ειδήσεων όχι μόνο με ακρίβεια αλλά και με πειστικότητα. Είναι η βασική αιτία για την οποία εμείς, ως πολίτες, πιστεύουμε σε έναν ειδησεογραφικό οργανισμό. Είναι η πηγή της αξιοπιστίας του. Είναι, κοντολογίς, το κοινό περιουσιακό στοιχείο της ειδησεογραφικής εταιρείας και όσων εργάζονται σε αυτήν.

Έτσι, οι επαγγελματίες που συγκεντρώνουν ειδήσεις δεν είναι σαν τους υπαλλήλους άλλων εταιρειών. Έχουν μια κοινωνική υποχρέωση, η οποία μπορεί τελικά να παραμερίσει, σε κάποιες περιπτώσεις, τα άμεσα συμφέροντα των εργοδοτών τους αλλά αυτή ακριβώς η υποχρέωση είναι η πηγή της οικονομικής επιτυχίας των εργοδοτών τους.

Βεβαίως, αυτό δεν είναι πάντα απλό διότι ένα μέσο είναι ταυτόχρονα μια επιχείρηση και μια επιχείρηση που για να επιβιώσει έχει ανάγκη από πόρους [από διαφημιστικές καταχωρίσεις, από κλικς...]

3. «Η πεμπτούσια της είναι η συνέπεια στη διασταύρωση της πληροφορίας»

«Σε σχέση με την καταγραφή των γεγονότων [...] κατέστησα αρχή μου να μη γράψω την πρώτη ιστορία που περιήλθε σε γνώση μου και ούτε να καθοδηγηθώ από τις γενικές εντυπώσεις μου. Ή ήμουν παρών στα γεγονότα τα οποία έχω περιγράψει ή τα άκουσα από αυτόπτες μάρτυρες, των οποίων τις πληροφορίες έλεγξα όσο το δυνατόν λεπτομερέστερα. Όχι ότι ακόμη και έτσι ήταν εύκολο να ανακαλυφθεί η αλήθεια: διαφορετικοί αυτόπτες μάρτυρες διηγήθηκαν διαφορετικά τα ίδια γεγονότα, μιλώντας μεροληπτικά για τη μία ή την άλλη πλευρά ή λόγω ατελών αναμνήσεων». [Θουκυδίδης, 5^{ος} αι. π.Χ.]

Έχουν περάσει 2.000 χρόνια από τότε που γράφτηκε αλλά μοιάζει πολύ σύγχρονο.

Η πεμπτούσια της δημοσιογραφίας είναι η συνέπεια στη διασταύρωση της πληροφορίας.

Η υπόθεση Watergate και ο αγώνας για τη διασταύρωση της πληροφορίας

Το σκάνδαλο Γουότεργκεϊτ (Watergate) ήταν ένα μεγάλο πολιτικό σκάνδαλο που συνέβη στις Ηνωμένες Πολιτείες στη δεκαετία του 1970. Το σκάνδαλο ξέσπασε μετά από μια διάρρηξη στην έδρα της Εθνικής Επιτροπής Δημοκρατικών (DNC) στο συγκρότημα γραφείων Γουότεργκεϊτ στην Ουάσιγκτον, στις 17 Ιουνίου του 1972 και την απόπειρα συγκάλυψης και συμμετοχής σε αυτές τις ενέργειες από τον τότε πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών, Νίξον, και της κυβέρνησής του. Όταν η συνωμοσία αποκαλύφθηκε και ερευνήθηκε από το Κογκρέσο των ΗΠΑ, ο Νίξον αντιστάθηκε στους ελέγχους, γεγονός που οδήγησε σε συνταγματική κρίση.

Κεντρικό ρόλο στην αποκάλυψη της υπόθεσης είχε η εφημερίδα Washington Post και ειδικότερα οι νεαροί δημοσιογράφοι Καρλ Μπέρνσταϊν και Μπομπ Γούντγουορντ οι οποίοι με σειρά ρεπορτάζ αποκάλυψαν πολυάριθμες πτυχές του σκανδάλου. Πάνω στην έρευνα των Γούντγουορντ και Μπέρνσταϊν, βασίστηκε, το 1976, η ταινία του Άλαν Πακούλα, «Όλοι οι Άνθρωποι του Προέδρου» με πρωταγωνιστές τους Ντάστιν Χόφμαν και Ρόμπερτ Ρέντφορντ.

Το σκάνδαλο είχε τεράστια επίδραση στην αμερικανική πολιτική ζωή και έγινε γνωστό σε όλο τον κόσμο. Μέχρι και σήμερα στα αγγλικά και σε άλλες γλώσσες η κατάληξη -γκέϊτ (-gate) χαρακτηρίζει πολιτικά ή άλλα σκάνδαλα.

Πάνω απ' όλα, η υπόθεση Watergate στη δεκαετία του '70 δημιούργησε την πεποίθηση ότι «δύο απλοί δημοσιογράφοι από μια σοβαρή μεν αλλά όχι παντοδύναμη εφημερίδα (Washington Post) μπορούσαν να ανατρέψουν ακόμη και τον πρόεδρο των ΗΠΑ» (Ramonet, 1999: 48).

4. «Οι λειτουργοί της πρέπει να διατηρούν την ανεξαρτησία τους από εκείνους τη δραστηριότητα των οποίων καλύπτουν δημοσιογραφικά».

«Όσο περισσότερο βλέπει ένας δημοσιογράφος τον εαυτό του ως συμμετόχο στα γεγονότα και είναι προσηλωμένος στις πηγές του, τόσο λιγότερο θα πρέπει να θεωρεί τον εαυτό του δημοσιογράφο».

1. Πρέπει να προσπαθεί να κρατάει μια απόσταση από τον χώρο στον οποίο ανήκει ιδεολογικά. Πρώτον, δεν μπορεί να πολιτεύεται/να ανήκει σε κάποιον κομματικό χώρο. Ή ακόμη, πόσο θεμιτό είναι να καλύπτει κάποια/ος έναν άνθρωπο με τον οποίο έχει ερωτική ή συγγενική σχέση; - Αν υπάρχει, όμως, αυτή η σχέση είναι σημαντικό να είναι φανερή ώστε να μπορεί το κοινό να γνωρίζει ότι οι απόψεις του δημοσιογράφου ίσως και να επηρεάζονται.

2. Σχολιογραφία – Είναι σημαντική η διάκριση ανάμεσα στη σχολιογραφία και στη δουλειά των «φανατικών μεταφορέων ειδήσεων». Η μία είναι σαφής ως προς τις προθέσεις της. Η άλλη

δηλώνει ότι είναι κάτι -ουδέτερη- ενώ χρησιμοποιεί τη γλώσσα και τη διαδικασία για να δημιουργεί κάτι άλλο – προπαγάνδα.

3. Ένας δημοσιογράφος μπορεί να έχει τις πολιτικές απόψεις του αλλά οφείλει να προωθή τον δημόσιο διάλογο και να δίνει δημόσιο βήμα σε πηγές που εκφράζουν απόψεις διαφορετικές από τις δικές του.

5. Ο δημοσιογράφος πρέπει να λειτουργεί σαν ανεξάρτητος ελεγκτής της εξουσίας

Η αρχή του κέρβερου [watchdog] σημαίνει περισσότερο από τον απλό έλεγχο της κυβέρνησης, εφόσον εκτείνεται και σε όλους τους ισχυρούς κοινωνικούς θεσμούς.

Ο ρόλος του κέρβερου είναι διαφορετικός από οποιονδήποτε άλλο. Παρόλο που μοιάζει με οποιονδήποτε άλλο δημοσιογραφικό ρόλο, απαιτεί ειδικές ικανότητες, μια ιδιαίτερη ιδιοσυγκρασία, μια ξεχωριστή πένα. Επίσης, χρειάζεται να υπάρχει η διάθεση να καλυφθούν σοβαρές υποθέσεις και ένας Τύπος ανεξάρτητος από οποιαδήποτε συμφέροντα εκτός από εκείνα του τελικού καταναλωτή των ειδήσεων. Παρόλες τις διακηρύξεις πίστης που διατυπώνονται, η αρχή της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος αντιμετωπίζει σήμερα περισσότερες προκλήσεις από κάθε άλλη φορά.

6. Η δημοσιογραφία πρέπει να παρέχει βήμα δημόσιας κριτικής και συναίνεσης

Όλες οι μορφές τις οποίες χρησιμοποιούν καθημερινά οι δημοσιογράφοι μπορεί να υπηρετήσουν τη διαδικασία δημιουργίας βήματος διαλόγου, ευαισθητοποιώντας το κοινό για διάφορα θέματα με τρόπο που ενθαρρύνει την κρίση τους.

Η δημοσιογραφία, λοιπόν, πρέπει να παρέχει ένα βήμα δημόσιας κριτικής και συμβιβασμού. Ωστόσο, σε μια νέα εποχή είναι περισσότερο σημαντικό, όχι λιγότερο, να οικοδομείται αυτός ο δημόσιος διάλογος πάνω στις ίδιες αρχές με την υπόλοιπη δημοσιογραφία – ξεκινώντας με την ειλικρίνεια, το σεβασμό των γεγονότων και τη διασταύρωση της πληροφορίας. Γιατί ένας διάλογος βασισμένος σε προκαταλήψεις και υποθέσεις απλώς ερεθίζει.

Εξίσου σημαντικό είναι ότι το βήμα αυτό πρέπει να υπάρχει για όλα τα τμήματα μιας κοινωνίας, όχι μόνο για τους εύπορους ή για όσους είναι δημογραφικά ελκυστικοί.

7. Οι δημοσιογράφοι πρέπει να προσπαθούν να κάνουν το σημαντικό γεγονός ελκυστικό και οικείο.

Μοιραία, όταν οι άνθρωποι μιλάνε για τον τρόπο με τον οποίο αναδεικνύονται οι ειδήσεις σε ενδιαφέρουσες και οικείες, η συζήτηση προσλαμβάνει διαλεκτικό χαρακτήρα – ευχάριστο εναντίον οικείου. Θα πρέπει να επικεντρωνόμαστε σε ειδήσεις που είναι ευχάριστες, ενδιαφέρουσες και αγγίζουν τις αισθήσεις μας; Ή θα πρέπει να εμμένουμε στις ειδήσεις που είναι σημαντικότερες;

«Αυτός ο κλασικός τρόπος εμπλοκής – όπως πληροφορία εναντίον αφήγησης ή τι χρειάζεται ο κόσμος εναντίον αυτού που θέλει- αποτελεί μια διαστροφή. [...] Τα στοιχεία δείχνουν ότι ο κόσμος θέλει και τα δύο. [...] Η αφήγηση και η πληροφορία δεν είναι αντιφατικές μεταξύ τους. Γίνονται καλύτερα κατανοητές αν θεωρηθούν σαν δύο σημεία σε μια κλίμακα επικοινωνίας.

[...] Η δημοσιογραφία είναι αφήγηση που έχει έναν σκοπό. Ο σκοπός αυτός είναι να προσφέρει στην κοινή γνώμη τις πληροφορίες που χρειάζεται ώστε να κατανοεί τον κόσμο. Η πρώτη πρόκληση είναι να βρεθούν οι πληροφορίες που χρειάζονται οι άνθρωποι για να ζήσουν. Η δεύτερη είναι να γίνουν οι πληροφορίες αυτές ουσιαστικές, οικείες και ευχάριστες».

8. Οι δημοσιογράφοι θα πρέπει να παρουσιάζουν τις ειδήσεις κατά τρόπο περιεκτικό και κατανοητό.

Αλλά με ποιον τρόπο; Η δημοσιογραφία είναι η σύγχρονη χαρτογραφία. Δημιουργεί έναν χάρτη για να διευκολύνει τους πολίτες στο ταξίδι τους μέσα στην κοινωνία.

Αυτή η αντίληψη περί χαρτογραφίας βοηθάει να αποσαφηνιστεί το ερώτημα σχετικά με το τι οφείλει να καλύπτει η δημοσιογραφία. Όπως συμβαίνει με κάθε χάρτη, η αξία της δημοσιογραφίας εξαρτάται από την πληρότητα και την αναλογικότητά της. [...]

Η αντιμετώπιση της δημοσιογραφίας σαν χαρτογραφία μάς βοηθάει να καταλάβουμε ότι η περιεκτικότητα και η δυνατότητα κατανόησης είναι καθοριστικές παράμετροι για την ακρίβεια. Κι αυτό είναι κάτι που υπερβαίνει τα όρια ενός μεμονωμένου θέματος. Η πρώτη σελίδα μιας εφημερίδας ή ένα δελτίο ειδήσεων που είναι διασκεδαστικό και ενδιαφέρον αλλά, σύμφωνα με κάθε λογικό κριτήριο, δεν περιλαμβάνει κάτι σημαντικό αποτελεί διαστρέβλωση.

Συγχρόνως, μια καταγραφή της ημέρας που περιέχει μόνο τα σοβαρά και σπουδαία, είναι εξίσου ανακριβής.

Προφανώς, οι περιορισμοί που υπάρχουν και αφορούν στο χώρο και στις πηγές πληροφόρησης δεν επιτρέπουν στους δημοσιογράφους να καλύπτουν τα πάντα. Ωστόσο, σαν πολίτες

δικαιούμαστε να ρωτήσουμε: Μπορούμε να δούμε όλη την κοινότητα στην εφημερίδα ή στο δελτίο ειδήσεων; Βλέπω τον εαυτό μου σε αυτή τη δημοσιογραφική κάλυψη; Περιλαμβάνει η πρώτη σελίδα ή η εισαγωγή του δελτίου ειδήσεων μια δίκαιη σύνθεση αυτών που οι περισσότεροι θα θεωρούσαν ενδιαφέροντα ή σημαντικά;

9. **Οι δημοσιογράφοι έχουν υποχρέωση απέναντι στη συνείδησή τους**

Κάθε δημοσιογράφος – από την αίθουσα σύνταξης ως την αίθουσα του διοικητικού συμβουλίου – πρέπει να έχει μια προσωπική αίσθηση της ηθικής και της ευθύνης – μια πυξίδα ηθικής. Επιπλέον, έχει την ευθύνη να διατυπώνει μεγαλόφωνα ό, τι υπαγορεύει η συνείδησή του και να επιτρέπει και στους άλλους να κάνουν το ίδιο.

Για να γίνει αυτό, είναι απαραίτητο να υπάρχει ένας επαγγελματικός χώρος που να πληροί όλες τις υπόλοιπες αρχές. Αναρίθμητα εμπόδια δυσκολεύουν την παραγωγή ειδήσεων που είναι ακριβείς, ισορροπημένες, έχουν ως επίκεντρο τον πολίτη και διακρίνονται από ανεξαρτησία πνεύματος και γενναιότητα.

«...διότι είναι βαρύ το φορτίο που εναπόκειται στην ηθική και την κρίση κάθε δημοσιογράφου και του οργανισμού στον οποίο εργάζεται».

III. ΣΥΛΛΕΓΟΝΤΑΣ, ΑΞΙΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΣΣΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Τι είναι είδηση; Και με βάση ποια κριτήρια επιλέγουμε τις ειδήσεις; Πώς τις ιεραρχούμε; Για ποια γεγονότα θα έπρεπε ένας δημοσιογράφος να ενημερώσει τον κόσμο;

Μπορεί κάποια γεγονότα να είναι σημαντικά για εμάς προσωπικά ή για μια μικρή ομάδα ανθρώπων, όμως δεν θα τα βλέπαμε σε μια εφημερίδα ή στο δελτίο ειδήσεων στην τηλεόραση. Και αυτό γιατί για να θεωρηθεί κάτι είδηση θα πρέπει να συνδυάζει κάποια χαρακτηριστικά. Ποια είναι, λοιπόν, αυτά;

Τι είναι είδηση; - Ορισμός

Η είδηση είναι η πληροφορία για κάποιο γεγονός που είναι νέο, σημαντικό, πρωτοφανές ή ασυνήθιστο και ενδιαφέρει μεγάλη μερίδα του κόσμου.

Δεκάδες δημοσιογράφοι, αρχισυντάκτες, διευθυντές σύνταξης καθημερινά κατά την παραγωγή ενός ειδησεογραφικού προγράμματος. Πώς αποφασίζουν, λοιπόν; Τι κάνει μια είδηση να αξίζει να μπει πρώτη, δεύτερη κτλ.;

Πώς, λοιπόν, αποφασίζουμε τι από όλα αυτά είναι είδηση και πώς αποφασίζουμε πώς θα ιεραρχήσουμε τις ειδήσεις μας; Με βάση ποια κριτήρια;

Η απάντηση δεν είναι μία. Υπάρχουν κάποιοι κανόνες, κάποια κριτήρια βάσει των οποίων αξιολογείται η είδηση ώστε να μπει πρώτη, δεύτερη κτλ. και από εκεί και πέρα σημαντικό ρόλο παίζει ο πολιτικός προσανατολισμός του μέσου και η επιρροή που δέχονται τα μέσα από την ιεράρχηση που κάνουν στις ειδήσεις τους τα άλλα μέσα.

Ιεράρχηση των ειδήσεων με βάση τις ειδησεογραφικές αξίες (news values) [Παράλληλη Μελέτη: σελ. 13-55 του βιβλίου «Δημοσιογραφία της Σύγκλισης»]

A. Σημαντικότητα/Σπουδαιότητα της είδησης. Πόσο σημαντική είναι η είδηση σε εθνικό, διεθνές ή τοπικό επίπεδο. Πρόκειται για γεγονότα και αποφάσεις που επηρεάζουν το έθνος, τον κόσμο, την κοινότητα. Πόσο επιδρά στην καθημερινότητά μας ένα γεγονός.

B. Επικαιρότητα της είδησης. Πόσο επίκαιρα, φρέσκα είναι τα γεγονότα.

Γ. Γεωγραφική εγγύτητα: αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες επιλογής / ιεράρχησης των ειδήσεων στη λειτουργία των τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών. Το κλείσιμο των περιφερειακών δρόμων / χιόνι ή το κλείσιμο των σχολείων σε μια περιοχή ενδιαφέρει περισσότερο από τις οικονομικές ειδήσεις της ημέρας.

Δ. Συνάφεια. Η συνάφεια της είδησης με θέματα που είναι ήδη στην επικαιρότητα και απασχολούν το ευρύ κοινό [π.χ. μία γυναικοκτονία μπορεί να είναι πρώτο θέμα αυτές τις μέρες σε ένα δελτίο ειδήσεων – γιατί; αυξημένος αριθμός γυναικοκτονιών]. – Πολιτισμική συνάφεια: Αναφέρεται στη δυνατότητα που έχει το κοινό να αναγνωρίσει το μήνυμα, που αναλύεται εντός ενός συγκεκριμένου πολιτισμικού πλαισίου. Μπορεί να αισθανόμαστε ότι συνδέομαι -ακόμη και μια γεωγραφικά απομακρυσμένη περιοχή- αν έχω κάτι πολιτισμικά κοινό (π.χ. βομβιστική επίθεση σε μια αμερικανική πόλη vs. βομβιστική επίθεση στην Τυνησία – η πρώτη είναι γεωγραφικά πιο μακριά αλλά πιθανώς την αισθανόμαστε εγγύτερα λόγω πολιτισμικής συνάφειας ενώ η δεύτερη είναι πιο κοντά αλλά πιθανώς όχι πολιτισμικά συναφής).

E. Συγκρούσεις: εκλογές, πόλεμοι, δικαστικές υποθέσεις, όταν το αποτέλεσμα είναι ακόμη άγνωστο.

ΣΤ. Δραματικότητα – Συγκίνηση. Μια είδηση για εκτεταμένες καταστροφές – ένα σοβαρό ατύχημα, σεισμός, καταιγίδα, ληστεία.

Η. Αναφορά σε διακεκριμένα πρόσωπα. Ρεπορτάζ και ειδήσεις που αναφέρονται σε ελίτ, αναγνωρίσιμα πρόσωπα, προσωπικότητες. Το κοινό εμφανίζει αυξημένο ενδιαφέρον για τη ζωή των δημόσιων προσώπων, του καλλιτεχνικού χώρου και γενικότερα αναγνωρίσιμων προσώπων.
Θ. Απρόσμενο. Μη προβλέψιμο. Σπάνιο. Όσο περισσότερο απροσδόκητο είναι ένα γεγονός τόσο πιο πιθανό είναι να συμπεριληφθεί στο δελτίο ειδήσεων.

(Ενδεικτικές) Πηγές των ειδήσεων

Διαδίκτυο

Διεθνή και Εθνικά πρακτορεία ειδήσεων

Άλλα μέσα ενημέρωσης

Δημοσιογραφικές πηγές/ άλλοι ρεπόρτερ

Προσωπικές πηγές

Επίσημες πηγές (αστυνομία, πυροσβεστική, λιμενικό, ένοπλες δυνάμεις κτλ)

Δελτία Τύπου

Πολιτικά πρόσωπα

Επαγγελματίες / Εμπειρογνώμονες

Πολίτες

Εκδηλώσεις – Οργανωμένα γεγονότα

Πορείες- Διαδηλώσεις

Συνεντεύξεις Τύπου

Άλλες εκδηλώσεις

- Πώς γράφουμε την είδηση; [Παράλληλη μελέτη: 161-165 του βιβλίου]

Η τεχνική της «ανεστραμμένης πυραμίδας»

Τι είναι η ανεστραμμένη πυραμίδα; Είναι ο τρόπος με τον οποίο οργανώνουμε το κείμενό μας στην έντυπη και διαδικτυακή δημοσιογραφία αλλά και στην τηλεοπτική και τη ραδιοφωνική.

Αρχίζει από το πιο σημαντικό και προχωρεί στο λιγότερο σημαντικό. Η πρώτη παράγραφος (lead) περιλαμβάνει τις πιο σημαντικές πληροφορίες (5Ws & H). Οι επόμενες παράγραφοι παρουσιάζουν πρόσθετες σημαντικές πληροφορίες. Οι τελευταίες παράγραφοι παρουσιάζουν τις λιγότερο σημαντικές πληροφορίες.

Η δομή της ανεστραμμένης πυραμίδας είναι προϊόν ενός μέσου επικοινωνίας παλαιότερης τεχνολογίας- του τηλέγραφου. Όταν τα ειδησεογραφικά πρακτορεία τηλεγραφούσαν πληροφορίες, ήταν λογικό να χρησιμοποιείται η ανεστραμμένη πυραμίδα επειδή οι πιο ζωτικές πληροφορίες ενός γεγονότος μεταδίδονταν πρώτα. Σε περίπτωση που χανόταν η σύνδεση, όποιος θα λάμβανε την είδηση θα μπορούσε να μεταδώσει τα πιο σημαντικά σημεία της.

Η δομή της ανεστραμμένης πυραμίδας αποδεικνύεται, επίσης, πολλές φορές χρήσιμη για τους συντάκτες. Εάν ένας συντάκτης χρειάζεται να «κόψει» ένα άρθρο, μπορεί απλά να «κόψει» από τις τελευταίες παραγράφους.

Ορισμένοι επαγγελματίες των μέσων επικοινωνίας επικρίνουν την ανεστραμμένη πυραμίδα ότι είναι άτεχνη, και σίγουρα δεν είναι σωστή για κάθε είδηση, καθώς αφαιρεί μεγάλη αυτονομία από τον ρεπόρτερ.

- Τι είναι το lead;

Το lead είναι η εισαγωγική παράγραφος [όχι μεγαλύτερο από 35 με 40 λέξεις] ενός δημοσιογραφικού κειμένου (άρθρου, ρεπορτάζ ή εκπομπής), η οποία μας αποκαλύπτει τις βασικές πληροφορίες που χρειάζεται να ξέρουμε για την είδηση. Συνήθως πρόκειται για μία ή δύο προτάσεις. Πρέπει να είναι έως 35 με 40 λέξεις. Το lead είναι το δόλωμα θα λέγαμε ώστε κάποιος να διαβάσει το κείμενό μας, θα πρέπει να αποκαλύπτει τις βασικές πληροφορίες που απαντούν στα βασικά ερωτήματα – ποιος, τι, πού, πότε, γιατί και πώς – αλλά ταυτόχρονα χωρίς να αποκαλύπτει όλες τις λεπτομέρειες της είδησης.

Ποιος το έκανε αυτό; (Who did that?)

Τι συνέβη; (What happened?)

Πού έλαβε χώρα το συμβάν; (Where did it take place?)

Πότε έλαβε χώρα το συμβάν; (When did it take place?)

Γιατί συνέβη αυτό; (Why did that happen?)

& How did it happen? Πώς συνέβη;

Δηλαδή όταν γράφουμε ή διαβάζουμε την εισαγωγική παράγραφο σε μια είδηση, το κείμενο θα πρέπει να δίνει απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα.

Θα πρέπει να αναφέρουμε τι συνέβη, πότε έγινε, ποιος το έκανε, πού έλαβε χώρα, καθώς και το γιατί και το πώς.

Αυτός ο δημοσιογραφικός κανόνας είναι γνωστός ως τα «5 W και 1H» λόγω του πρώτου γράμματος των λέξεων στο αγγλικό αλφάβητο.

Παράδειγμα

Ποιος: 7χρονο αγόρι που αγνοούνταν για 3 ημέρες

Τι συνέβη: βρέθηκε ζωντανό

Πότε: Σήμερα το πρωί

Πού: Στο δάσος της Μεσοποταμίας

Γιατί: N/A

Πώς: Ένας γείτονας είδε τη φωτογραφία του παιδιού στην τηλεόραση

Άλλες πληροφορίες: Η αστυνομία συνέλαβε τη μητέρα του παιδιού, ετών 27. Αντιμετωπίζει κατηγορίες για αμέλεια.

Ζωντανό βρέθηκε σήμερα το πρωί στο δάσος της Μεσοποταμίας ένα επτάχρονο αγόρι που αγνοούνταν τις τελευταίες τρεις ημέρες. Το παιδί αναγνώρισε έναν περαστικό που είχε δει τη φωτογραφία του στην τηλεόραση. (31 λέξεις)

Η

Ζωντανό βρέθηκε σήμερα το πρωί στο δάσος της Μεσοποταμίας ένα επτάχρονο αγόρι που αγνοούνταν τις τελευταίες τρεις ημέρες. Η αστυνομία συνέλαβε την 27χρονη μητέρα του παιδιού, η οποία αντιμετωπίζει κατηγορίες για αμέλεια. (32 λέξεις)

Δημοσιογραφική Εργαλειοθήκη: Είδη δημοσιογραφικών κειμένων

- Ειδησεογραφικό άρθρο

Ονομάζεται ένα γραπτό κείμενο, συνήθως ορισμένης έκτασης, που αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο επίκαιρο ή ειδικό θέμα και έχει ειδησεογραφικό χαρακτήρα. Αποτελεί ανεξάρτητο κείμενο με τον δικό του τίτλο και δεν χαρακτηρίζεται από μυθοπλαστικά στοιχεία. Αναφέρεται σε γεγονότα που λαμβάνουν χώρα την τρέχουσα περίοδο (επίκαιρα) και επηρεάζουν την καθημερινή ζωή και εξέλιξη. Συντάσσεται έτσι ώστε τα «ποιος, τι, πότε, πού και γιατί, πώς» της ιστορίας να εμφανίζονται στην πρώτη (ή το πολύ δεύτερη) πρόταση του κειμένου.

- Άρθρο Γνώμης/ Op-Ed (Opposite Editorial)

Σκοπός του είναι να φωτίσει ζητήματα και ιδέες από ειδικούς, ακαδημαϊκούς ή διανοούμενους οι οποίοι δεν έχουν θεσμική σύνδεση με το μέσο και να προσφέρει πολυφωνία.

- Χρονογράφημα

Ελαφρύ πεζό λογοτέχνημα, που δημοσιεύεται σε εφημερίδα ή περιοδικό. Συνήθως πραγματεύεται ζητήματα κοινωνικά, πολιτιστικά και ηθικά, θέματα της επικαιρότητας που απασχολούν την κοινή γνώμη αλλά όχι κατ' ανάγκην πολιτικά. Στο χρονογράφημα, ο γράφων αναπτύσσει το δικό του, προσωπικό ύφος που συνήθως συνδυάζει τη χάρη με την ευφροσύνη ή ακόμα και την ειρωνεία. Σκοπός του χρονογραφήματος είναι κυρίως η τέρψη του αναγνώστη μέσα από ένα διδακτικό ή ηθοπλαστικό περιεχόμενο. Αφορμή για συγγραφή χρονογραφήματος μπορεί να δώσει οτιδήποτε: μια εντύπωση, ανάμνηση, ιστορία, κριτική, ασήμαντο καθημερινό γεγονός κτλ.

- Επιφυλλίδα

Επιφυλλίδα λέγεται το ειδικού περιεχομένου δημοσίευμα που βρίσκεται στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας μιας εφημερίδας και χωρίζεται από τα υπόλοιπα άρθρα με οριζόντια γραμμή. Ασχολείται με ποικίλα θέματα.

- Αφηγηματικό άρθρο (feature article) [Παράλληλη μελέτη: σελ. 263 – 291 του βιβλίου]

Σε αντίθεση με το ειδησεογραφικό άρθρο, το αφηγηματικό άρθρο παρουσιάζει τα γεγονότα μέσα από ένα αφηγηματικό μοτίβο, με πλοκή και χαρακτήρες. Διαφέρει από ένα διήγημα στο ότι το περιεχόμενο δεν είναι προϊόν μυθοπλασίας.

Απαιτεί δημιουργικότητα. Σε αντίθεση με τα ειδησεογραφικά άρθρα, τα αφηγηματικά άρθρα εξυπηρετούν τον σκοπό της ψυχαγωγίας των αναγνωστών, εκτός από την ενημέρωσή τους. Παρουσιάζουν θέματα που έχουν διάρκεια στο χρόνο.

Τα αφηγηματικά άρθρα έχουν συνήθως ζωντάνια και παραστατικότητα. Πολύ συχνά, χρησιμοποιούν περιγραφές.

Ένα μεγάλο μήκος άρθρο (έκτασης περίπου 1000-2000 λέξεις) ή άρθρο ανάλυσης ή αφηγηματικό άρθρο (feature article) είναι ένα μεγαλύτερης έκτασης, μη μυθιστορηματικό (non-fiction) άρθρο ή ιστορία που αφορά πραγματικά γεγονότα. Πολύ συχνά πρόκειται για άρθρα προφίλ ή ανθρώπινου ενδιαφέροντος.

Συνήθως παρουσιάζει πληροφορίες και γεγονότα με πιο αφηγηματικό τρόπο (υπάρχει πλοκή,

Ειδησεογραφικό άρθρο (news article)	Αφηγηματικό άρθρο ανάλυσης (feature article)
Ένα ειδησεογραφικό άρθρο αναφέρει πληροφορίες για ένα γεγονός.	Ένα αφηγηματικό άρθρο εξηγεί τη σημασία ενός γεγονότος (ή τις συνέπειες του στη ζωές των ανθρώπων). Προσφέρει ανάλυση.
<u>Χρόνος</u> Ένα ειδησεογραφικό άρθρο είναι συνδεδεμένο με το παρόν (αποτελέσματα εκλογών, μια ληστεία, μια δικαστική απόφαση, το αποτέλεσμα ενός αγώνα μπάσκετ).	<u>Χρόνος</u> Ένα αφηγηματικό άρθρο μπορεί να μη συνδέεται άμεσα με την επικαιρότητα. Το περιεχόμενό του είναι σχετικά αειθαλές ή τουλάχιστον έχει διάρκεια.
<u>Περιεχόμενο</u> Ένα ειδησεογραφικό άρθρο εστιάζει στο ποιος, τι, πού, πότε, γιατί και πώς. Έχει πιο ουδέτερο και απλό ύφος. Δεν υπάρχουν πολλές περιγραφές.	<u>Περιεχόμενο</u> Ένα αφηγηματικό άρθρο μπορεί να είναι μια ιστορία ανθρώπινου ενδιαφέροντος για ένα άτομο, ένα γεγονός ή ένα μέρος. Δεν μας μεταφέρει απλώς πληροφορίες αλλά δίνει έμφαση σε μια πτυχή των γεγονότων, σε μια οπτική γωνία. Έχει λιγότερο επίσημο στυλ.
<u>Δομή</u> Ένα ειδησεογραφικό άρθρο είναι δομημένο σε μορφή ανεστραμμένης πυραμίδας με τα βασικά στοιχεία να παρουσιάζονται στην αρχή του άρθρου. Με αυτόν τον τρόπο ο αναγνώστης μπορεί να πάρει βασικές πληροφορίες ήδη στις πρώτες δύο προτάσεις.	<u>Δομή</u> Ένα αφηγηματικό άρθρο επιτρέπει στο ίδιο το θέμα να καθορίσει τη μορφή του, είτε σε μορφή ανεστραμμένης πυραμίδας είτε μέσα από μια πιο αφηγηματική δομή. Όσο για το θέμα; Ατελείωτα θέματα.
<u>Έκταση</u> Τα ειδησεογραφικά άρθρα είναι σύντομα, κατά μέσο όρο 400-600 λέξεων, ανάλογα με τον τύπο της είδησης. Προορίζονται για γρήγορη κατανάλωση.	<u>Έκταση</u> Τα αφηγηματικά άρθρα έχουν μεγαλύτερη έκταση και εμβαθύνουν στο θέμα. Το μήκος ποικίλλει αλλά συνήθως κινούνται μεταξύ 1.000 και 2.000 λέξεων.

περιπλοκή και συμπίεσση). Έτσι, το άρθρο γίνεται πιο ελκυστικό.

Πολύ σημαντική η εισαγωγική παράγραφος (πρώτη παράγραφος).

Το feature γενικά συνδυάζει γεγονότα και απόψεις.

Παρουσιάζει μια συγκεκριμένη οπτική γωνία για το θέμα ή το ζήτημα.

Περιλαμβάνει ελκυστικά χαρακτηριστικά (π.χ. έναν ελκυστικό τίτλο, εικόνες, ανθρώπινες ιστορίες κτλ.).

-Κατηγοριοποίηση εφημερίδων

Πρωινές – Απογευματινές (ανάλογα με την ώρα κυκλοφορίας)

Ημερήσια – Εβδομαδιαία/Κυριακάτικη

Πανελλαδική – Τοπική/Περιφερειακή

Ποικίλης ύλης/Θεματική (αθλητική, οικονομική κτλ.)

-Ανατομία μιας εφημερίδας:

Πρωτοσέλιδο

Οπισθόφυλλο/Τελευταία Σελίδα

Κυρίως Σώμα

Ολοσέλιδο

Δισέλιδο/Σαλόι

-Ταυτότητα Εφημερίδας

(πληροφορίες για τον εκδότη, τον διευθυντή, αρχισυντάκτη κτλ. και στοιχεία της εφημερίδας)

-Στοιχεία των δημοσιογραφικών κειμένων

Τίτλος (8 λέξεις max.), υπότιτλος, chapeau ή καπέλο (υπέρτιτλος – σύντομο κείμενο πάνω από τον τίτλο), μεσότιτλοι (τίτλοι ενοτήτων), φωτογραφίες, λεζάντες, infographics κτλ.

-Βασικές τεχνικές συγγραφής δημοσιογραφικού κειμένου

Προτιμάμε σύντομες, μικρές προτάσεις.

Προτιμάμε την ενεργητική σύνταξη και όχι την παθητική (η ενεργητική δίνει ζωντάνια στο κείμενό μας).

Αποφεύγουμε τις πολλές δευτερεύουσες προτάσεις [π.χ. αναφορικές προτάσεις, η οποία].

Αποφεύγουμε τις ξενικές λέξεις.

Αποφεύγουμε τις διαδοχικές γενικές πτώσεις.

IV. Δημοσιογραφία στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση

Το ραδιόφωνο

- Δεκαετία του 1890: ο Νικόλα Τέσλα και ο Γουλιέλμο Μαρκόνι πραγματοποιούν μια σειρά από πειράματα μέσα από τα οποία καταφέρνουν να αποδείξουν ότι ήταν εφικτή η ραδιομετάδοση.

• Δεκαετία του 1920: Αφετηρία της λειτουργίας της ραδιοφωνίας με τη μορφή που τη γνωρίζουμε σήμερα (ένας πομπός – πολλοί δέκτες).

Το ραδιόφωνο γίνεται σύντομα εξαιρετικά δημοφιλές λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του.

Ποια είναι αυτά;

- Απευθύνεται σε μαζικό κοινό (ένας πομπός – πολλοί δέκτες)
- Φθάνει σε απομακρυσμένες περιοχές (π.χ. χωριά και επαρχία)
- Σχετικά φθηνό
- Εύκολο στη χρήση
- Δεν χρειάζεται ρεύμα [και σήμερα ούτε διαδίκτυο]
- Παρέχει δυνατότητα χρήσης από ανθρώπους που δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση

«Ένα τυφλό μέσο, απαιτεί ακρίβεια και αμεσότητα [μετεξέλιξη τα podcasts]. Οι δέκτες (ακροατές) δεν μπορούν να δουν τον πομπό ούτε τα μηνύματα. Οι κώδικες του ραδιοφώνου είναι ακουστικοί και μόνο. Αποτελούνται από ομιλία, μουσική, ήχους και σιωπές». Η ευελιξία/εύκολη φορητότητα του μέσου και το γεγονός ότι δεν χρειάζεται να δεσμεύει την όρασή μας έχει συμβάλει ώστε το ραδιόφωνο να βρει τη θέση του στο σύγχρονο πεδίο της επικοινωνίας.

Έτσι, λοιπόν, πολύ σύντομα γίνεται ένα εξαιρετικά δημοφιλές μέσο και φθάνει να έχει ένα πλήρες πρόγραμμα, όμοιο με αυτό που γνωρίζουμε από την τηλεόραση σήμερα.

-Τηλεόραση: Η τηλεόραση είναι εικόνα και ήχος.

Τι περιλαμβάνει η εικόνα;

Βίντεο

Φωτογραφία

Γραπτό Κείμενο

Γραφικά

Τι περιλαμβάνει ο ήχος;

Ομιλία

Μουσική

Ήχοι

Σιωπές

Ο ραδιοφωνικός/ τηλεοπτικός δημοσιογράφος επιδιώκει:

- α) ποιοτικό και ελκυστικό περιεχόμενο/ έρευνα
- β) άρτιο δημοσιογραφικό λόγο
- γ) Εκφορά του λόγου/Σωστή παρουσίαση

Τι μορφές παίρνει η ενημέρωση στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση;

- ο Δελτίο Ειδήσεων (μονόλεπτο, πεντάλεπτο, μεσημβρινό, βραδινό, κεντρικό)
- ο Ενημερωτικές εκπομπές ή λόγου (πρωινές, μεσημεριανές, απογευματινές, βραδινές)
- ο Θεματικές (αθλητικές, υγείας, πολιτισμού κτλ.)
- ο Δημοφιλείς Ζώνες

Σε αντίθεση με την τηλεόραση όπου το περίφημο «prime time» (19.00-23.00), η ζώνη υψηλής τηλεθέασης δηλαδή, είναι τις βραδινές ώρες, στο ραδιόφωνο συμβαίνει το ανάποδο. Οι ακροατές συντονίζονται κυρίως στις πρωινές ώρες και τις πρώτες μεσημεριανές.

- Γλώσσα – Ραδιοφωνική/Τηλεοπτική «Γραφή»

- ο Το περιεχόμενο ενός ραδιοφωνικού/ τηλεοπτικού ενημερωτικού προγράμματος είναι «προσχεδιασμένος» προφορικός λόγος. – Τι σημαίνει αυτό; Αντίθετα με αυτό που συχνά φαίνεται, πολλά από όσα βλέπουμε και ακούμε στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση έχουν προηγουμένως γραφτεί (script).
- ο Τα πάντα οφείλουν να είναι απολύτως ξεκάθαρα από το πρώτο άκουσμα / δεν υπάρχει δεύτερο.
- ο Μικρές προτάσεις – Οι ακροατές/ τηλεθεατές δεν μπορούν να παρακολουθήσουν και δεν θέλουμε να τελειώσει ο αέρας που έχουμε πάρει γιατί έτσι θα χρειαστεί να πάρουμε ανάσα.

- Αποφεύγουμε τις πολλές διαδοχικές γενικές πτώσεις.
Παράδειγμα: «Έκτακτα μέτρα έλαβαν χθες οι ευρωπαϊκές χώρες για τον πόλεμο στην Ουκρανία ύστερα από απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης».
Αλλά: «Οι Υπουργοί Εξωτερικών της Ευρ. Ένωσης αποφάσισαν χθες τη λήψη έκτακτων μέτρων για τον πόλεμο στην Ουκρανία».
- Αποφεύγουμε τις πολλές διαδοχικές δευτερεύουσες προτάσεις [π.χ. αναφορικές προτάσεις, ο οποίος, η οποία].
- Αποφεύγουμε να παραθέσουμε τα λόγια κάποιου και να αναφέρουμε στο τέλος για ποιον/α πρόκειται (την πηγή).
- Αποφεύγουμε να συμπεριλάβουμε υπερβολικά πολλά ονόματα, ημερομηνίες και αριθμούς.
- Απλές προτάσεις, όχι λέξεις που μας δυσκολεύουν. Αν δούμε ότι μια λέξη περιπλέκει την εκφορά του λόγου μας, απλοποιούμε.
- Η σύνταξή μας να έχει συγκεκριμένη δομή [υποκείμενο – ρήμα – αντικείμενο].
- Προτιμάμε την ενεργητική σύνταξη και όχι την παθητική.

V. Δημοσιογραφική Εργαλειοθήκη – Ρεπορτάζ [Παράλληλη μελέτη: σελ. 57-84]

Η συλλογή ειδήσεων και πληροφοριών γύρω από ένα (επίκαιρο) θέμα ή γεγονός και η παρουσίασή του στο Διαδίκτυο, σε εφημερίδα ή περιοδικό, στην τηλεόραση ή στο ραδιόφωνο.

Το ρεπορτάζ είναι έρευνα.

Ερευνητικό ρεπορτάζ: Περιλαμβάνει εκτεταμένη και πρωτότυπη έρευνα σε ένα συγκεκριμένο θέμα.

Δεξιότητες/Χαρακτηριστικά ενός Ρεπόρτερ

Να έχει περιέργεια - να κάνει ερωτήσεις.

Να αμφισβητεί.

Να αναζητά την αλήθεια – να προσπαθεί να αναδείξει την πολυπλοκότητα των θεμάτων.

Είδη ρεπορτάζ

Πολιτικό ρεπορτάζ

Κοινοβουλευτικό ρεπορτάζ

Οικονομικό ρεπορτάζ

Αστυνομικό ρεπορτάζ

Δικαστικό ρεπορτάζ

Αθλητικό ρεπορτάζ

Πολιτιστικό ρεπορτάζ

Ρεπορτάζ τοπικής αυτοδιοίκησης

Ρεπορτάζ υγείας

Ελεύθερο ρεπορτάζ: είναι η ζωή και το νεύρο ενός μέσου.

Οπτική Γωνία

Είναι μια ιδιαίτερη πτυχή των γεγονότων την οποία θέλει να αναδείξει ο δημοσιογράφος.

Ενδεικτικές οπτικές γωνίες:

Η περιγραφή και καταγραφή των γεγονότων.

Η μαρτυρία.

Το πορτραίτο.

Η ανάλυση.

...

VI. Θεωρία της Πλαισίωσης

Κάθε ειδησεογραφικό πρόγραμμα διαμορφώνεται μέσα από μια διαρκή διαδικασία επιλογών και λήψης αποφάσεων.

Αρχισυντάκτες και δημοσιογράφοι κάνουν ορισμένες επιλογές ως προς το ποια θέματα θα καλύψουν (θεωρία της ημερήσιας διάταξης) και με ποιον τρόπο θα τα καλύψουν (θεωρία της πλαisiώσης). Το «τι» και το «πώς».

Πρόκειται για μια διαδικασία επιλογής και μετατροπής αμέτρητων πληροφοριών σε περιορισμένο αριθμό μηνυμάτων που να έχει νόημα για το κοινό.

Θεωρία της Πλαisiώσης

Ορισμός: Πλαisiώση είναι η διαδικασία της επιλογής και εμφατικοποίησης ορισμένων όψεων μιας αντιληπτής πραγματικότητας, ώστε να προάγεται ένας συγκεκριμένος ορισμός του προβλήματος, μια ορισμένη ερμηνεία για τη σχέση μεταξύ αιτίου και αιτιατού, μια ηθική κρίση ή ακόμη και λύση για την αντιμετώπισή του.

Κάθε φορά που ένας επικοινωνητής (μέσο ενημέρωσης, δημοσιογράφος, πολιτικός φορέας κτλ.) μεταφέρει ένα γεγονός, ταυτόχρονα επιλέγει και δίνει έμφαση σε συγκεκριμένες πτυχές του εν λόγω γεγονότος, καθιστώντας ορισμένες πληροφορίες πιο αξιοπρόσεκτες, προάγοντας την εγγραφή τους στη μνήμη των ανθρώπων και προτείνοντας μια συγκεκριμένη «ανάγνωσή» τους». Κάθε πλαίσιο είναι μια έμμεση «οδηγία», ώστε ο δέκτης να ερμηνεύσει το μήνυμα.

Για να γίνει αυτό, ο επικοινωνητής επιλέγει τις λέξεις και τις φράσεις που θα χρησιμοποιήσει, τις μεταφορές, το ύφος, τις εικόνες, τα γραφικά, τις πηγές πληροφοριών που θα αξιοποιήσει και αυτές που θα απορρίψει.

Επειδή τα πλαίσια είναι συνυφασμένα με τον πολιτισμό και την κοινωνία στην οποία γεννιούνται, δεν γίνονται αντιληπτά, παρά μοιάζουν φυσικά και αυτονόητα ή νοούνται ως κοινή λογική.

Είναι η πλαisiώση μια συνειδητή επιλογή των δημοσιογράφων;

Πολλές φορές η πλαisiώση είναι συνειδητή επιλογή και υπαγορεύεται από τον ιδεολογικό προσανατολισμό του μέσου, από τον πολιτικό προσανατολισμό, από τις απόψεις και τις ιδέες του ίδιου του δημοσιογράφου.

Άλλες φορές αποτελεί μια μη συνειδητή διαδικασία. Στην προσπάθειά τους να οργανώσουν αυτόν τον αναρίθμητο όγκο πληροφοριών, οι δημοσιογράφοι κάνουν επιλογές οι οποίες φυσικά επηρεάζονται από το κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον, το οποίο μοιράζονται ΜΜΕ και κοινό. Ακριβώς, όμως, επειδή τα πλαίσια είναι συνυφασμένα με τον πολιτισμό και την κοινωνία στην οποία γεννιούνται, δεν γίνονται αντιληπτά, παρά μοιάζουν φυσικά και αυτονόητα ή νοούνται ως κοινή λογική.

VII. Δημοσιογραφική Εργαλειοθήκη - Συνέντευξη

Οι περισσότερες από τις πληροφορίες που μεταδίδονται μέσω ενός ειδησεογραφικού κειμένου ή προγράμματος πηγάζουν από κάποιου είδους «συνέντευξη».

Η συνέντευξη είναι μια δομημένη συνομιλία κατά την οποία, μέσα από ερωτήσεις και απαντήσεις, διερευνώνται το έργο, η ζωή ή οι απόψεις ενός ατόμου για ένα συγκεκριμένο θέμα.

Πρόκειται για ένα δύσκολο είδος, το οποίο κάποιου ονομάζουν «τέχνη».

Πριν από τη συνέντευξη

- Πολύ καλή γνώση του ατόμου/ θέματος – Έρευνα
- Πολύ καλή προετοιμασία ερωτήσεων – Θα πρέπει να υπάρχει σαφής εικόνα του τι θέλουμε να ρωτήσουμε.

Προετοιμασία

- Το αποτέλεσμα της προετοιμασίας θα πρέπει να θυμίζει αυτό που ονομάζουμε «informed naivety» (ενημερωμένη άγνοια).
- Δομή της συνέντευξης: Η συνέντευξη πρέπει να έχει κάποια δομή ως προς τις θεματικές και τη σειρά των ερωτήσεων.
- Αποφεύγουμε τις ερωτήσεις κλειστού τύπου [ερωτήσεις των οποίων η απάντηση είναι «ναι» ή «όχι»]. [Εκτός και αν θέλουμε να στριμώξουμε τον καλεσμένο μας].
- Δημιουργούμε ένα ευχάριστο, άνετο κλίμα. – Ο συνεντευξιαζόμενος δεν είναι κατ' ανάγκη εξοικειωμένος με τη διαδικασία της συνέντευξης.
Ακούμε ενεργά τον συνεντευξιαζόμενο (δεν σκεφτόμαστε την επόμενη ερώτηση, αυτό θα πρέπει να το έχουμε κάνει ήδη).

- Διατηρούμε τον έλεγχο της συνέντευξης. – Είμαστε ευέλικτοι αλλά διατηρούμε τον στόχο της συνέντευξης.

Δεν ξεχνώ

- Τον εξοπλισμό μου (εξοπλισμό ηχογράφησης)
 - Να έχω αποθηκευτικό χώρο και μπαταρία.
 - Ηχογραφώ μόνον εφόσον έχω τη συγκατάθεση του συνεντευξιζόμενου.
-
- Αποθηκεύω όλο το υλικό μου (το οποίο διατηρώ και στην πρωτότυπή του μορφή), «ξεσκαρτάρω», απομαγνητοφωνώ τις συνεντεύξεις.
 - Όταν θα έχω τη συνέντευξη σε γραπτή μορφή, θα μου είναι πολύ πιο εύκολο να ξεκαθαρίσω τα καλά σημεία.

Ηθική της συνέντευξης

- On the record. Οι πληροφορίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν χωρίς επιφυλάξεις, αναφέροντας την πηγή με βάση το όνομα.
- Off the record. Οι πληροφορίες δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για δημοσίευση.
- Background. Οι πληροφορίες μπορούν να δημοσιευθούν, αλλά μόνο υπό όρους που έχουν συμφωνηθεί με την πηγή. Σε γενικές γραμμές, οι πηγές θέτουν το ζήτημα της ανωνυμίας.
- Deep Background. Η πηγή δεν προσδιορίζεται με κανέναν τρόπο, ακόμη και υπό την προϋπόθεση της ανωνυμίας.

VIII. «Ψευδείς» Ειδήσεις, Παραπληροφόρηση, Προπαγάνδα

Σύμφωνα με το λεξικό Collins, η έκφραση «fake news» ήταν η έκφραση της χρονιάς το 2017.

Το 2020, ο Γενικός Διευθυντής του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, δήλωσε ότι «δεν είμαστε αντιμέτωποι μόνο με την πανδημία του κορωνοϊού, αλλά και με μια πανδημία πληροφόρησης», τη λεγόμενη infodemic, περιγράφοντας αυτό που ονομάζουμε «πληροφοριακή αταξία».

Τι σημαίνει πληροφοριακή αταξία (information disorder);

Η «πληροφοριακή αταξία» αποτελεί μια παγκόσμια απειλή άνευ προηγουμένου – μια απειλή η οποία εκτείνεται από την παρενόχληση των δημοσιογράφων μέχρι τη χειραγώγηση εκλογών, τη ζημία στη δημόσια υγεία και την αδυναμία να αναγνωριστούν οι κίνδυνοι της κλιματικής κρίσης.

Ως «πληροφοριακή αταξία» μπορούμε να ορίσουμε ένα γενικό πλαίσιο το οποίο περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες πληροφορίας/ πληροφόρησης.

- Παραπληροφόρηση (Misinformation)
- Σκόπιμη Παραπληροφόρηση (Disinformation)
- Κακόβουλη πληροφόρηση (Malinformation)

Παραπληροφόρηση (Misinformation)

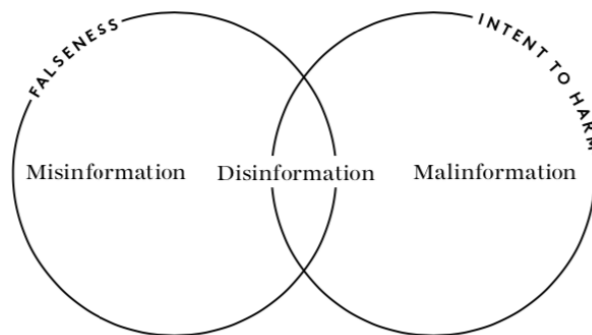
Η δημοσίευση, αναπαραγωγή και μετάδοση διαφόρων ψευδών, αναληθών ή παραποιημένων πληροφοριών μέσω των ΜΜΕ, του Διαδικτύου και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ).

Σκόπιμη Παραπληροφόρηση (Disinformation)

Η **κατασκευή**, δημοσίευση, αναπαραγωγή και μετάδοση διαφόρων ψευδών, αναληθών ή παραποιημένων πληροφοριών μέσω των ΜΜΕ, του Διαδικτύου και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης. Στη **σκόπιμη** παραπληροφόρηση το άτομο που διαδίδει την πληροφορία γνωρίζει ότι είναι ψευδής. Πρόκειται για ένα εσκεμμένο, εκ προθέσεως ψεύδος και συνεπάγεται την ενεργό παραπλάνηση από κακοήθεις δρώντες.

Κακόβουλη Πληροφόρηση (Malinformation)

«Κακόβουλη πληροφόρηση»: είναι η πληροφορία που βασίζεται στην πραγματικότητα αλλά χρησιμοποιείται για να βλάψει κάποιο πρόσωπο, οργανισμό ή χώρα. Ένα παράδειγμα είναι μια είδηση που αποκαλύπτει τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ανθρώπου χωρίς να συντρέχει λόγος δημοσίου συμφέροντος.

Ψευδείς ή Ψευδεπίγραφες Ειδήσεις;/ Κατασκευασμένες στο σύνολο ή παραποιημένες;

Υπάρχουν δύο ειδών σκόπιμες παραποιήσεις.

Οι ψευδείς ειδήσεις (false news), δηλαδή, αυτές που κατασκευάζουν ένα γεγονός χωρίς να υπάρχει.

Οι ψευδεπίγραφες ειδήσεις (fake news), δηλαδή, ειδήσεις στις οποίες έχουν «πειραχτεί» κάποιες παράμετροι όπως ο χρόνος του γεγονότος, ο χώρος (π.χ. η γνωστή φωτό του κορμοράνου), η ιδιότητα των προσώπων κτλ.

Τι λέει ο Π.Κ. για τη διασπορά ψευδών ειδήσεων;

Άρθρο 191 του Ποινικού Κώδικα για τη διασπορά ψευδών ειδήσεων:

Όποιος δημόσια ή μέσω του διαδικτύου διαδίδει ή διασπείρει με οποιονδήποτε τρόπο ψευδείς ειδήσεις που είναι ικανές να προκαλέσουν ανησυχίες ή φόβο στους πολίτες ή να κλονίσουν την εμπιστοσύνη του κοινού στην εθνική οικονομία, στην αμυντική ικανότητα της χώρας ή στη δημόσια υγεία τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και χρηματική ποινή. Εάν η πράξη τελέστηκε επανειλημμένα μέσω του τύπου ή μέσω διαδικτύου, ο υπαίτιος τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών και χρηματική ποινή. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και ο πραγματικός ιδιοκτήτης ή εκδότης του μέσου με το οποίο τελέστηκαν οι πράξεις των προηγούμενων εδαφίων.

Όποιος από αμέλεια γίνεται υπαίτιος κάποιας από τις πράξεις της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα έτος ή χρηματική ποινή.

Ποια η διαφορά από την παραδοσιακή έννοια της προπαγάνδας;

Προπαγάνδα

Ως προπαγάνδα νοείται ένα σύνολο πληροφοριών οι οποίες είναι επίτηδες παραπλανητικές ή ψευδείς, προκειμένου να υποστηρίξουν **πολιτικές σκοπιμότητες** ή να προστατεύσουν τα **συμφέροντα** αυτών που κατέχουν την εξουσία.

Η προπαγάνδα έχει συγκεκριμένη στρατηγική: Σκοπό, Στόχο (ποιο κοινό θέλει να επηρεάσει και πότε), Μέθοδο, Μήνυμα, Μέσο Διάδοσης, Πληροφόρηση, Ανάδραση και κυρίως **πολιτικές σκοπιμότητες** ή την προστασία των **συμφερόντων** αυτών που κατέχουν την εξουσία.

Η Παιδεία στα Μέσα (Media Literacy) ως εργαλείο απέναντι στην Παραπληροφόρηση για κάθε πολίτη

- Ελέγχω την πηγή.
- Ελέγχω τον συντάκτη (τα ανυπόγραφα ή ψευδώνυμα άρθρα θα πρέπει να κινούν υποψίες).
- Υπάρχουν άλλα αξιόπιστα μέσα τα οποία μεταδίδουν την ίδια είδηση;
- Διατηρώ κριτική στάση, αναζητώ τα πλαίσια που εγείρονται, δεν αναδημοσιεύω εύκολα ύποπτες ειδήσεις.
- Ελέγχω τη γνησιότητα των εικόνων.
- Παρακολουθώ ομάδες επαλήθευσης ειδήσεων (π.χ. Ellinika Hoaxes).

Θυμάμαι πάντα ότι ακόμη και οι αυθεντικές ειδήσεις συνιστούν αποτέλεσμα της διαδικασίας επιλογής και εμφατικοποίησης ορισμένων όψεων της πραγματικότητας (πλαισίωση) και καταναλώνονται μέσα σε ευρύτερα αφηγηματικά πλαίσια, που προσδίδουν νόημα στα γεγονότα και εμπεριέχουν ευρύτερες υποθέσεις, ιδεολογίες και ταυτότητες.

- **Πώς μπορεί ο δημοσιογράφος να αποφύγει την παραπληροφόρηση;**

- Ελέγχω την πηγή.
- Ελέγχω τον δημοσιογράφο/συντάκτη της είδησης (τα ανυπόγραφα ή ψευδώνυμα άρθρα θα πρέπει να κινούν υποψίες).
- Υπάρχουν άλλα αξιόπιστα μέσα τα οποία μεταδίδουν την ίδια είδηση;
- Διατηρώ κριτική στάση, αναζητώ τα πλαίσια που εγείρονται.
- Ελέγχω τη γνησιότητα των εικόνων.
- Παρακολουθώ ομάδες επαλήθευσης ειδήσεων (π.χ. Ellinika Hoaxes).

- ο Διασταυρώνω την πληροφορία αξιοποιώντας όσες πηγές εμπλέκονται στην υπόθεση (αστυνομία, αξιωματούχοι, οργανισμοί, μαρτυρίες κτλ.)
- ο Αναφέρω την είδηση ως πληροφορία της συγκεκριμένης πηγής μόνο. Αν δεν έχω καταφέρει να διασταυρώσω την πληροφορία (π.χ. σε έναν πόλεμο), δεν παρουσιάζω την είδηση ως γεγονός αλλά ως έναν ισχυρισμό της πηγής.

Τι κάνουν οι ομάδες ελέγχου γεγονότων;

Ο στόχος των ομάδων ελέγχου γεγονότων είναι να εντοπίζουν και να καταρρίπτουν ψευδείς ειδήσεις με χρήση κατάλληλης τεκμηρίωσης. Αυτό σημαίνει μεταξύ άλλων χρήση επίσημων και επαληθεύσιμων πηγών.

Μελετώ το παράδειγμα των Ellinika Hoaxes από τις σχετικές διαφάνειες.

ΙΧ. Ελευθερία του Τύπου

Η ελευθερία του τύπου και της έκφρασης αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο κάθε δημοκρατικής κοινωνίας και προστατεύεται από το νομικό πλαίσιο των χωρών και τις διεθνείς συνθήκες.

Άρθρο 19 – Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.

-Γιατί είναι σημαντική η ελευθερία του τύπου και της έκφρασης σε μια δημοκρατική κοινωνία; Είναι ένα μέσο διασφάλισης της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών και λογοδότησης των αρχών.

-Τι σημαίνει αυτό;

Σημαίνει ότι η διαφωνία και η αντιπαράθεση είναι στον πυρήνα της ελευθερίας του τύπου και της έκφρασης. Διότι φυσικά δεν τίθεται ζήτημα ελευθερίας του τύπου και της έκφρασης όταν όλ

οι συμφωνούμε.

Όπως λέει το ΕΔΑΔ [απόφ. Handyside εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου], **η ελευθερία της έκφραση αποτελεί ένα από τα απαραίτητα θεμέλια μιας [δημοκρατικής] κοινωνίας, ένας από τους βασικούς όρους για την εξέλιξη και ανάπτυξη κάθε ανθρώπου.** Υποκείμενη στο Άρθρο 10 (2), η ελευθερία της έκφρασης εφαρμόζεται όχι μόνο στην «πληροφορία» ή στις «ιδέες/απόψεις», οι οποίες γίνονται ευμενώς αποδεκτές ή θεωρούνται αβλαβείς ή αδιάφορες, αλλά και σε αυτές που προσβάλλουν, σοκάρουν ή διαταράσσουν το Κράτος ή οποιονδήποτε άλλο τομέα του κοινού. Τέτοιου είδους είναι οι απαιτήσεις του πλουραλισμού, της ανοχής και της ευρύτητας του πνεύματος, χωρίς τις οποίες δεν υπάρχει «δημοκρατική κοινωνία».

Ηνωμένες Πολιτείες: Η ελευθερία έκφρασης στις ΗΠΑ έχει υψηλότερη θέση σε σχέση με άλλα δικαιώματα, καθώς η ικανοποίησή τους εξαρτάται από αυτήν. Αυτή είναι η πιο διαδεδομένη προσέγγιση στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου η Πρώτη Τροποποίηση του Συντάγματος και η νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου έχουν κατ' επανάληψη τονίσει την υπεροχή της ελευθερίας έκφρασης.

1η Τροποποίηση – Ανεξιθρησκεία, ελευθερία του τύπου και της έκφρασης

Το Κογκρέσο δεν θα εγκρίνει νόμο που θα υποστηρίζει την εγκαθίδρυση θρησκείας ή που θα απαγορεύει την ελεύθερη θρησκευτική λατρεία ή που θα περιορίζει την ελευθερία του λόγου ή του τύπου ή το δικαίωμα του λαού να συνέρχεται ειρηνικά και να αιτείται στην Κυβέρνηση σχετικά με την ικανοποίηση παραπόνων του.

Σύνταγμα της Ελλάδας

Άρθρο 14: (Ελευθερία του Τύπου)

1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.
2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.
3. Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύεται.

Άρθρο 14: (Ελευθερία του Τύπου)

Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία:

- α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας,

- β) για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας,
- γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους,
- δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.

Χ. Ηθική και Δεοντολογία στη Δημοσιογραφία

Δεοντολογία

Τον όρο δεοντολογία τον χρησιμοποιούμε συνήθως προκειμένου να προσδιορίσουμε το σύνολο των κανόνων που καθορίζουν την ορθή συμπεριφορά κάποιου, ήτοι το δέον ως προς το πράττειν του. Οι κανόνες αυτοί προσδιορίζουν τις ελευθερίες που έχει κάθε άνθρωπος, αλλά και τα όρια αυτών και των πρακτικών που τυχόν ακολουθεί. Σε επίπεδο κανόνων και όταν μιλάμε για επαγγελματίες ενός χώρου, η δεοντολογία περιλαμβάνει τους κωδικοποιημένους κανόνες συμπεριφοράς τους, η νομιμοποίηση των οποίων αντλείται από την έννοια της ηθικής (Δεληγιάννη, 2004).

Ηθική

Ο όρος ηθική έχει να κάνει με το πλαίσιο διαμόρφωσης του τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς μας σε επίπεδο ιδιωτικό και δημόσιο, μέσα στο πλαίσιο ενός πράττειν κοινωνικά (Foucault, 1986/2012). Το επάγγελμα του δημοσιογράφου, όπως και η ηθική που οφείλει να διέπει τη συμπεριφορά του, επηρεάζονται τόσο από την κοινωνικές αντιλήψεις και την κουλτούρα και το ευρύτερο πολιτισμικό πλαίσιο (Δεληγιάννη, 2004).

Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας

Ο Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας είναι ένα σύνολο κανόνων το οποίο ρυθμίζει την επαγγελματική δραστηριότητα των δημοσιογράφων βάσει συγκεκριμένων αρχών συμπεριφοράς που θεωρείται πως πρέπει να υιοθετούνται κατά την άσκηση του δημοσιογραφικού έργου. Επιπλέον, κάθε δημοσιογράφος δρα και ως «ελεγκτής» της τήρησης των κανόνων του ανωτέρω κώδικα από τους συναδέλφους του.

Η δημοσιογραφική δεοντολογία αποτελεί, συνεπώς, το σύνολο των κανόνων που οφείλει ένας επαγγελματίας δημοσιογράφος να τηρεί προκειμένου να ασκεί το λειτούργημά του με ορθό τρόπο. Βοήθημα του δημοσιογράφου σε κάθε περίπτωση αποτελεί ο κώδικας δημοσιογραφικής δεοντολογίας, δηλαδή, ένα κείμενο με συστάσεις αναφορικά με τον τρόπο άσκησης του επαγγέλματός του, ο οποίος έχει δημιουργηθεί και αναπτυχθεί βάσει τόσο αξιών διεθνών και διαχρονικά κατοχυρωμένων (ηθική), όπως είναι η αντικειμενικότητα και το καθήκον, αλλά και βάσει των εθνικών μας κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών συγκυριών.

Οι πρώτοι κώδικες δεοντολογίας της δημοσιογραφίας εμφανίστηκαν στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες στα τέλη του 20ού αιώνα.

Στην Ελλάδα, η προώθηση των επαγγελματικών συμφερόντων των δημοσιογράφων που απασχολούνται στις εφημερίδες και στα ηλεκτρονικά μέσα, εξασφαλίζεται μέσω της δημιουργίας πέντε περιφερειακά οργανωμένων συνδικάτων, εκ των οποίων τα δύο είναι τα πιο εξέχοντα: η Ένωση Δημοσιογράφων των Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ) και η Εφημερίδες Ένωσης Δημοσιογράφων Μακεδονίας-Θράκης (ΕΣΗΕΜ-Θ).

- Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ)
- Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης (ΕΣΗΕΜ-Θ)
- Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Πελοποννήσου, Ηπείρου και Νήσων (ΕΣΗΕΠΗΝ)
- Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδος και Ευβοίας (ΕΣΗΕΘΣΤΕΕ)
- Ένωση Συντακτών Περιοδικού και Ηλεκτρονικού Τύπου (ΕΣΠΗΤ)

Ομαδοποιημένοι στο πλαίσιο της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ένωσης Συντακτών (Π.Ο.Ε.ΣΥ.), έχουν ως κύριο στόχο, μέσω των συνδικάτων αυτών, να διαπραγματευτούν συμβάσεις εργασίας, μισθούς, συνθήκες εργασίας και παροχές κοινωνικής ασφάλισης, τόσο με το κράτος, όσο και με τους εργοδότες. Τα συνδικάτα είναι επίσης επιφορτισμένα με την εποπτεία της ηθικής απόδοσης των δημοσιογράφων, την αυτορρύθμιση της επαγγελματικής συμπεριφοράς των δημοσιογράφων και την προστασία των αρχών της δημοσιογραφικής αυτονομίας και της συντακτικής ανεξαρτησίας.

Τα πειθαρχικά συμβούλια των συνδικάτων ερευνούν φερόμενες παραβιάσεις του κώδικα, κυρίως

βάσει συγκεκριμένων καταγγελιών (αν και αυτό δεν είναι απαραίτητο) και έχουν την εξουσία να τιμωρούν δημοσιογράφους (π.χ. με επιπλήξεις, με αναστολή συμμετοχής ή ακόμα και διαγραφή) οι οποίοι κρίνονται ένοχοι για παραβιάσεις, όπως δυσφήμιση ή παραμόρφωση των γεγονότων. Τέτοιες κυρώσεις ισχύουν μόνο για δημοσιογράφους που είναι μέλη, γεγονός που περιορίζει την αυτορρύθμιση, καθώς η συμμετοχή σε επαγγελματική ένωση δεν είναι υποχρεωτική για τους δημοσιογράφους (Psychogyiopoulos et al., 2011).

Ε.Σ.Ρ.

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης ιδρύθηκε το 1989. Ο σκοπός του είναι να επιβλέπει τον ραδιοτηλεοπτικό τομέα και να λειτουργεί ως σύνδεσμος ανάμεσα στην κυβέρνηση και τους δημοσιογράφους.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας για τους δημοσιογράφους και για τα οπτικοακουστικά προγράμματα εκδόθηκε από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης και δημοσιεύθηκε το 1990.

Οι κανόνες του κώδικα του ΕΣΡ ισχύουν για τις δημόσιες ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, τόσο τις εθνικές όσο και τις τοπικές, καθώς επίσης και για τους ιδιωτικούς ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς.

Ύλη από το βιβλίο:

Σελ. 9 – 35, 46-53, 63-68, 72-78, 89-95, 120-127, 130-131, 134-140, 141-147, 167-174, 186- 190, 206-213, 227-235